

VLERËSIMET E SHKOLLAVE PILOTË PËR PROCESIN E ZBATIMIT TË KURRIKULËS SË RE

M.sc.Selim Mehmeti,

hulumtues për standarde dhe vlerësim në IPK

Abstrakt

Ky studim trajton aspektet e pilotimit të Kornizës së Kurrikulës në Arsimin Parauniversitar në Kosovë, respektivisht vlerësimet e shkollave të përfshira në procesin e pilotimit të kurrikulës për procesin e zbatimit të kurrikulës së re. Qëllimi i përgjithshëm i këtij studimi është ofrimi i informacioneve për Ministrinë e Arsimit dhe sektorët tjerë të arsimit, lidhur me gjendjen aktuale, sfidat dhe problemet në pilotimin të kurrikulës së re nga kënd vlerësimi i shkollave pilot dhe ofrimi i rekomandimeve orientuese për adresimin tyre, para se të fillojë zbatimi i saj në shkallë vendi. Studimi është i përqendruar në analizën e vlerësimeve të shkollave pilot për (i) udhëheqjen e procesit të pilotimit të kurrikulës në nivel shkolle, (ii) punën e mësimdhënësve në procesin e pilotimit të kurrikulës; (iii) përfshirjen e prindërve; (iv) përkrahjen e shkollave nga MASHT dhe ndikimin e trajnimeve në fazën e pilotimit zbatimit të kurrikulës; (v) monitorimin dhe përkrahjen nga inspektorati i arsimit, (vi) monitorimin dhe përkrahjen nga Drejtoritë Komunale të Arsimit, (vii) përkrahjen nga donatorët; dhe (viii) nevojat e shkollave për mbështetje në procesin e zbatimit të kurrikulës. Studimi është realizuar duke u mbështetur në të dhënat e siguruara përmes një instrumenti të vlerësimit pesë shkallësh, të administruar me 387 respondentë (drejtorë dhe zv.drejtorë, koordinatorë të shkollës për kurrikulë, koordinatorë nga fushat e

kurrikulës dhe mësimdhënës në klasat pilot) nga 80 shkolla në Kosovë që pilotojnë kurrikulën e re dhe të diskutuara me një fokus grup të mësimdhënësve me role të ndryshme në procesin e pilotimit të kurrikulës. Rezultatet tregojnë se procesi i pilotimit të kurrikulës ka mobilizuar shkollat për të punuar në bazë të kërkesave të kurrikulës së re, ka thelluar komunikimin dhe bashkëpunimin në mes të mësimdhënësve, shkollave dhe sektorëve të arsimit. Gjithashtu, rezultatet tregojnë se shkollat pilot nuk janë përgatitur në masë të duhur për të udhëhequr procesin e zbatimit të kurrikulës së re dhe nuk kanë marrë përkrahje të mjaftueshme nga sektorët përgjegjës të arsimit në Kosovë për të jetësuar në praktikë filozofinë dhe konceptin e kurrikulës së re.

Fjalë kyçe: *Fushë kurrikulare, kompetencë, kurrikula e bazuar në kompetenca, kurrikula, procesi i pilotimit të kurrikulës, rezultatet e të nxënit.*

Abstract

This study deals with aspects of the implementation of new Kosovo Curriculum Framework for Pre-university Education, respectively the evaluation of schools that have been involved in the process of piloting the new curriculum. The main purpose of this study is to provide information for the Ministry of Education, Science and Technology and other education sectors with regards to the status quo, challenges and problems related to the piloting of the new curriculum from the perspective of pilot schools as well as to provide recommendations for addressing those issues before the start of implementation in national. The study is focused on analysing the evaluation of pilot schools with regards to (i) managing the process of piloting the new curriculum in school level, (ii) teachers work in the process of piloting the curriculum; (iii) involvement of parents; (iv) the support to schools provided by MEST and the effect of training offered in the piloting phase of curriculum implementation; (v) monitoring and support from the education inspectorate, (vi) monitoring and support from Municipality Education Directorates, (vii) donor support; and (viii) schools' needs for support in the curriculum implementation process. The study is based on the data collected through an evaluation instrument five degree administered with 387 respondents

(directors and deputy directors, school based curriculum coordinators, coordinators of curriculum areas and teachers of pilot classrooms) from 80

schools in Kosovo that pilot the new curriculum and discussed in a focus group of teachers with different roles in the curriculum implementation process. Results show that the process of curriculum implementation has mobilised schools to work based on the demands of the new curriculum, has deepen the communication and cooperation between teachers and between education sectors in the area of curriculum implementation. In addition, the results show that pilot schools have not been prepared well enough to be able to manage the implementation process of the new curriculum and have not received enough support from the responsible education sectors in Kosovo to practically implement the philosophy and concept of the new curriculum.

Key words: Curriculum area, competency, competency based curriculum, curricula, curriculum implementation process, learning outcomes.

HYRJE

Reforma e kurrikulës në arsimin parauniversitar në Kosovë përbën një nga shtyllat kryesore të reformës së sistemit të arsimit në Kosovë, e cila synon të sigurojë rritjen e kompetencave të nxënësve në përputhje me trendet ndërkombëtare dhe kërkesat e shoqërisë. Nga ana tjetër kërkesat e reformës së kurrikulës janë mjaft sfiduese dhe komplekse që kërkojnë një qasje të kujdesshme për futjen në sistem të zbatimit të kurrikulës së re në të gjitha shkollat e Kosovës. Një nga kërkesat e kurrikulës së re është që shkolla vetë të hartojë planet dhe programet mësimore për lëndë dhe klasë, duke u bazuar në Kurrikula Bërthamë për shkallët dhe nivelet përkatëse të arsimit parauniversitar.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (MASHT) është në vitin e dytë të pilotimit të kurrikulës së re. Pilotimi i kurrikulës në vitin e parë (2013/2014) përfshinte 10 shkolla, ndërsa në vitin e dytë (2014/2015) janë shtuar edhe 82 shkolla, duke përfshirë Shkolla Filllore, Shkolla të Mesme të Ulëta, Gjimnaze dhe Shkolla profesionale. Përkundrejt faktit se jemi në vitin e dytë të pilotimit të kurrikulës,

akoma nuk është bërë një vlerësim gjithëpërfshirës i procesit të pilotimit të kurrikulës, i cili do të orientonte në rishikimin apo

plotësimin e dokumenteve kurrikulare dhe zhvillimin e materialeve mbështetëse për shkolla, mësimdhënës dhe sektorë të tjerë të arsimit të përfshirë në procesin e zbatimit të kurrikulës.

Për të gjykuar nëse procesi i zbatimit të kurrikulës së re është duke ecur mirë në fazën e pilotimit dhe pritet që t'i kontribuojë shtrirjes së zbatimit të kurrikulës së re në shkallë vendi, është e nevojshme që të kryhen analiza dhe vlerësime të ndryshme dhe krahasime të rezultateve të arritura për këtë proces. Kësaj kërkese, pritet t'i kontribuojë ky studim modest i mbështetur në vlerësimet e shkollave që janë duke e pilotuar kurrikulën e re.

Shqyrtimi i literaturës

Zhvillimi apo rishikimi i kurrikulave është proces që lidhet me ndryshimet në arsim dhe ka për qëllim t'i përgjigjet sfidave me të cilat ballafaqohet shoqëria, apo t'u përshtatet zhvillimeve në shoqëri, arritjeve në shkencë, teknologji, arritjes së vizionit që e përcakton shoqëria për të ardhmen, etj. Arsyeshmëri të tilla, të përafërta më këtë që u tha më lart, gjejmë në shumicën e kurrikulave të zhvilluara në këto vitet e fundit. Këtë e gjejmë edhe në hyrje të dokumentit të Kornizës së Kurrikulës së Arsimit Parauniversitar në Kosovë, ku theksohet se zhvillimi i kurrikulës së re është bërë me qëllim të ballafaqimit me sfidat, si: nevoja për ndërtimin e një shoqërie të dijes, integrimi në epokën digjitale, rritja e ndërvlerësive dhe e lëvizshmërisë, të mësuarit për të jetuar së bashku, zhvillimi i qëndrueshëm (MASHT /KKK, 2011 fq. 10).

Gjatë shqyrtimit të literaturës, vërehet se dokumentet e kurrikulës në vende të ndryshme kanë dallime në strukturë të dokumenteve të kurrikulës, qëllime, parime, në organizimin e përmbajtjes së kurrikulës, vendosjen e rezultateve të nxënit, numrin e fushave të kurrikulës apo lëndëve mësimore, qasjen e bazuar në kompetenca dhe numrin e kompetencave kryesore, qasjen e integritetit të lëndëve në fusha

kurrikulare dhe numrin e lëndëve të përfshira brenda një fushe kurrikulare, përfshirjen e teknologjisë, sistemin vlerësimit, fondin e

orëve mësimore për fusha kurrikulare apo lëndë mësimore, autonomi të shkollës, etj.

Korniza e Kurrikulës për Arsimin Parauniversitar në Kosovë, e miratuar në vitin 2011, ka pikë referimi qasjen e bazuar në kompetenca, përmes së cilës synohet të zhvendoset fokusi nga presioni për realizimin e përmbajtjes së përcaktuar me programe mësimore dhe tekste shkollore, në zhvillimin e kompetencave kryesore të zbërthyer nëpërmjet rezultateve të nxënësve. Zhvillimi i kompetencave të përcaktuara në kuadër të kurrikulës, synohet të bëhet nëpërmjet fushave të kurrikulës, lëndëve/moduleve me zgjedhje, projekteve, aktiviteteve ndërkurrikulare dhe jashtë kurrikulare, etj.

Në raport me fushat e kurrikulës, Korniza e Kurrikulës së Kosovës e miratuar në vitin 2011 është e përafërt me atë të Skocisë të miratuar në vitin 2008, me disa dallime të vogla në emërtimin e dy fushave të kurrikulës. KK e Kosovës përbëhet nga shtatë fusha kurrikulare: Gjuhët dhe komunikimi, Artet, matematika, Shkencat e natyrës, Shoqëria dhe mjedisi, Shëndeti dhe mirëqenia, dhe Jeta dhe puna. Kurrikula e Skocisë ka edhe fushën e Edukimit fetar dhe moral (Morgan 2014, fq. 44). Por, në raport me kompetencat kryesore, kemi dallime në numrin e kompetencave dhe emërtimin e përmbajtjes së tyre. Në kurrikulën e Kosovës janë vendosur gjashtë kompetenca kryesore: Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit; e të menduarit; e të mësuarit; për jetë, punë dhe për mjedis; personale; dhe qytetare, kurse në kurrikulën e Skocisë janë vendosur tri kompetenca: për të nxënë; për jetën; dhe për punën (Janaqi, fq.80). Ndërkohë, edhe Shqipëria ka hartuar Kornizën Kurrikulës që është e përafërt me kurrikulën e Kosovës.

Në Kurrikulat Bërthamë të hartuara për tri nivelet formale të arsimit të arsimit parauniversitar në Kosovë (arsimin fillor klasa 1-5, arsimin e mesëm të ulët klasa 6-9 dhe arsimin e mesëm të lartë klasat 10-12), përveç aspekteve të përgjithshme të lidhura me kurrikulën për shkallë përkatëse të saj, janë dhënë edhe orientime për autonominë e shkollës për shfrytëzimin në mënyrë inovative dhe fleksibile të kohës së

mësimdhënies dhe nxënies si mbështetje për hartimin e programeve mësimore me bazë shkollën (MASHT /KB niveli II - 2012, fq. 89), por

brenda kërkesave të përcaktuar me Kornizë të Kurrikulës dhe Kurrikula Bërthamë.

Kurrikula e re i mundëson shkollës, përkatësisht organeve profesionale të saj që të hartojnë plane dhe programe mësimore për lëndë mësimore dhe klasë në kuadër të shkallës përkatëse të kurrikulës, duke u bazuar në përshkrimet për secilën fushë kurrikulare, rezultatet e të nxënit për shkallë kurrikulare, kohën mësimore në dispozicion për një shkallë kurrikulare, etj. Kurrikula e re mundëson përdorim të burimeve alternative gjatë procesit të mësimdhënies dhe nxënies, teksti i nxënësit do të vazhdojë të mbetet burimi kryesor i mësimdhënies dhe nxënies (Hamza 2011, fq. 14). Për procesin e pilotimit të kurrikulës në Kosovë nuk u përgatiten tekste të reja, por u sugjeruan mësimdhënësit që të përdorin tekstet ekzistuese dhe burime të tjera alternative që sigurojnë arritjen e rezultateve të nxënit.

Integrimi i lëndëve në kuadër të fushave kurrikulare dhe kërkesat për të ofruar mësimdhënien e bazuar në qasjen e integruar, përbëjnë një ndryshim të madh në kurrikulën e re. Përpyekjet për të përfshirë programe të integruara lëndësh/ndërkurrikulare mund të kenë merita të konsiderueshme, por nuk kanë mundur të sigurojnë një themel të qëndrueshëm (Marsh 2009, 44). Në anën tjetër, autonomia e shkollës në përcaktimin e rezultateve të nxënit dhe përmbajtjeve mësimore për lëndë dhe klasë duke u bazuar në kurrikula bërthamë, përbën një sfidë tjetër që duke mos u kuptuar drejtë, mund të këtë dallime të theksuara ndërmjet shkollave lidhur me atë së çfarë dhe si i përkrahin nxënësit në zhvillimin e kompetencave kryesore.

METODOLOGJIA

Objekti i studimit

Objekt studimi ishte pilotimi i kurrikulës së re në arsimin parauniversitar në Kosovë, respektivisht vlerësimet e shkollave pilotë lidhur me procesin e zbatimit të kurrikulës së re. Ndërsa, qëllimi ipërgjithshëm i këtij studimi është ofrimi i informacioneve për Ministrinë e Arsimit dhe sektorët tjerë të arsimit, lidhur me gjendjen aktuale, sfidat dhe problemet e identifikuara në pilotimin të kurrikulës së re nga kënd vlerësimi i shkollave pilotë dhe ofrimi i rekomandimeve orientuese për adresimin tyre, para se të fillojë zbatimi i saj në shkallë vendi.

Rëndësia e studimit

Ky studim është mjaft i rëndësishëm, sepse ofron një orientim të qartë për hapat e mëtejme që duhet ndjekur për adresimin e sfidave dhe problemeve të identifikuara në zbatimin e kurrikulës së re, para se të fillojë shtirja e zbatimit të saj në shkallë vendi.

Pyetjet kryesore të studimit

Studimit i paraprinë tri pyetje kryesore: (i) *A janë përgatitur shkollat në masë të duhur për të udhëhequr procesin e zbatimit të kurrikulës së re;* (ii) *A kanë marrë shkollat pilot përkrahje të mjaftueshme nga sektorët përgjegjës të arsimit në Kosovë për zbatimin e kurrikulës së re; dhe* (iii) *Cilat janë kërkesat e shkollave pilot për rishikimin e segmenteve të veçanta të kurrikulës së re para se të fillojë shtrirja e zbatimit të saj në shkallë vendi?*

Dizajni i studimit

Studimi përfshin një kombinim të qasjes kualitative dhe kuantitative në hulumtim. Të dhënat kualitative janë marrë nga raportet e shkollave

pilot për zbatimin e kurrikulës së re, ndërsa të dhënat sasiore janë marrë nga instrumenti i vlerësimit i administruar në shkollat pilot. Studimi është i bazuar në modelin e hulumtimit përshkrues dhe vlerësues dhe është i realizuar përmes metodës së përshkrimit dhe instrumentit të vlerësimit.

Popullata dhe mostra

Popullacionin e studimit e përbëjnë të gjithë përfaqësuesit e 92 shkollave të arsimit parauniversitar në Kosovë që janë të përfshira në pilotimit të kurrikulës së re. Ky popullacion përbëhet nga 2639 përfaqësues të shkollave pilot të cilët kishin role të veçanta në procesin e pilotimit të kurrikulës së re (drejtorë dhe zv. drejtorë, koordinatorë të kurrikulës dhe mësimdhënës që japin mësim në klasat ku pilotohet kurrikula e re).

Për të marrë një vlerësim gjithëpërfshirës nga shkollat pilot lidhur me procesin e pilotimit të kurrikulës, kriter për përzgjedhje të mostrës u morën tipet e shkollave dhe rolet e akterëve kryesor të shkollave për procesin e pilotimit të kurrikulës. Lidhur me tipet e shkollës, u vendos që të përfshihen të gjitha tipet e shkollave të përfshira në pilotim të kurrikulës (shkollat nëntëvjeçare, gjimnazet dhe shkollat profesionale). Lidhur me rolet e akterëve kryesor të shkollës të përfshirë në procesin e pilotimit të kurrikulës, u vendos që mostra të përbëhet: drejtorët dhe zv. drejtorët e shkollave pilot, koordinatorët e shkollës për kurrikulë, një koordinator i shkollës për një nga fushat e kurrikulës, si dhe dy mësimdhënës që japin mësim në klasat pilot.

Në studim kanë marrë pjesë 387 respondentë ose 14.66% e popullacionit nga 80 shkolla pilot. Prej tyre, në studim kanë marrë pjesë 97 drejtorë dhe zv. drejtorë të shkollave pilot, 78 koordinatorë të shkollës për kurrikulë, 73 koordinatorë të fushave të ndryshme kurrikulare dhe 139 mësimdhënës që japin mësim në klasat pilotë.

Instrumentet

Studimit i ka paraprirë një analizë e raporteve nga trajnimi dhe monitorimi i mësimdhënësve për zbatimin e kurrikulës i realizuar në periudhën qershor – tetor 2014. Të dhënat në këto raporte kërkonin një vlerësim më gjithëpërfshirës nga shkollat lidhur me procesin e zbatimit të kurrikulës në shkollat pilot, me qëllim të ofrimit të një raporti për vendimmarrësit në MASHT për procesin e shtrirjes së zbatimit të kurrikulës edhe në shkollat tjera. Për të marrë përgjigje në pyetjet kryesore të studimit, u përgatit dhe u përdor instrumenti i vlerësimit pesë shkallësh që mbulonte tregues të ndryshëm që lidhen me procesin e zbatimit të kurrikulës.

Instrumenti i vlerësimit i përdorur në këtë studim ishte i organizuar në dy seksione. Në seksionin e parë u përfshin 20 tregues për shtatë fusha që lidhen më procesin e pilotimit të kurrikulës në shkollë, ku pjesëmarrësve u është kërkuar që të bëjnë vlerësimin me një nga pesë shkallët e vlerësimit për secilin tregues. Vlerësimi me numrin 1 ka treguar se treguesi nuk është arritur fare në shkollë, ndërsa vlerësimi me numrin 5 ka treguar se treguesi është arritur në shkollë në nivel shumë të lartë. Në seksionin e dytë janë përfshirë pesë pyetje të hapura që lidhen me sukseset kryesore të arritura deri në këtë fazë të pilotimit të kurrikulës së re, sfidat/ problemet kryesore në raport me implementimin e kurrikulës në këtë fazë të pilotimit, planet e shkollës, kërkesat për DKA dhe MASHT për të përmirësuar cilësinë e implementimit të kurrikulës.

Procedura e mbledhjes së të dhënave

Të dhënat janë mbledhur në 80 shkolla të ndryshme në Kosovë që pilotojnë Kornizën e Kurrikulës (2011) dhe Kurrikulat Bërthamë (2012). Të dhënat e studimit në terren janë mbledh në periudhën nëntor – dhjetor 2014, gjatë kohës së vlerësimit të portfoliove të zhvillimit profesional të mësimdhënësve të përfshirë në programin e trajnimit për zbatimin e kurrikulës së re. Administrimin e instrumentit të vlerësimit e

kanë bërë hulumtuesit e Institutit Pedagogjik të Kosovës dhe inspektorët e arsimit, të cilët i kanë dhënë informacionet kryesore për pjesëmarrësit e studimit, lidhur me qëllimin e studimit dhe udhëzimet për plotësimin e instrumentit të vlerësimit.

Drafti i parë i raportit të studimit është diskutuar me një fokus grup në të cilin kanë marrë pjesë 30 pjesëmarrës nga shkollat me rol të ndryshme në procesin e pilotimit të kurrikulës - trajnerë të fushave të kurrikulës, koordinatorë shkolle për kurrikulë dhe mësimdhënës në shkollat pilot. Po ashtu, rezultatet e studimit janë prezantuar dhe diskutuar edhe në një punëtori me Departamentin e Kurrikulave në MASHT dhe Projektin e Binjakëzimit.

Analiza e të dhënave

Të dhënat kuantitative nga instrumenti i vlerësimit janë analizuar me programin kompjuterik Microsoft Office Excel 2007 PivotTable. Ato janë raportuar dhe janë përmbledhur në mesatare të vlerësimeve për secilin tregues të përfshirë në instrumentin e vlerësimit dhe janë ndarë sipas roleve të respondentëve të përfshirë në studim. Për të dhënat kualitative është bërë një analizë e veçantë duke i grupuar rezultatet në tema në bazë të rasteve të cilat kanë veçuar tema të njëjta dhe pastaj janë nxjerrë përfundime të sintetizuara përkitazi me çështjet specifike të ngritura nga pjesëmarrësit në studim.

Kufizimet

Studimi mund të ketë kufizime, sepse është i kufizuar vetëm në vlerësimet e përfaqësuesve të shkollave dhe rezultatet e diskutimit me fokus grup. Në raportin e studimit nuk është përfshirë ndonjë analizë e raporteve të shkollave, DKA-ve, MASHT-it apo raporte të tjera që lidhen me pilotimin e kurrikulës. Gjithashtu në raportin e studimit nuk është përfshirë ndonjë analizë e bëra lidhur me cilësinë e planifikimeve mësimore më bazë në shkollë, meqë kjo është detyrë e ekspertëve të fushave të kurrikulës të angazhuar nga MASHT, të cilët akoma nuk publikuar ndonjë analizë vlerësuese për cilësinë e planifikimeve

mësimore të përgatitura në nivel shkolle, që do të mund të përdorej si referencë.

REZULTATET E STUDIMIT DHE DISKUTIMI I TYRE

Udhëheqja e procesit të pilotimit të kurrikulës në nivel shkolle

Udhëheqja e procesit të pilotimit të kurrikulës në nivel shkollës përbën një sfidë në vetë për zbatimin e reformës së kurrikulës. Për fillimin e pilotimit të kurrikulës, MASHT ka përcaktuar detyra të veçanta për drejtorët e shkollave, koordinatorët e shkollave për kurrikulë dhe koordinatorët e fushave të kurrikulës, si dhe ka bërë përpjekje për të ofruar përkrahje të vazhdueshme për të siguruar një udhëheqje të mirë të këtij procesi në nivel shkolle.

Për të parë se si përfaqësuesit kryesor të shkollës të përfshira në pilotimin e kurrikulës së re e vlerësojnë udhëheqjen e procesit të pilotimit të kurrikulës në nivel shkolle, u përcaktuan tre tregues specifik për tu vlerësuar fusha e udhëheqjes në këtë proces. Treguesit e përcaktuar përfshijnë disa nga kërkesat që duhet të përmbushë udhëheqja e shkollës lidhur me (i) përkrahjen dhe mentorimin e mësimdhënësve në procesin e zbatimit të kurrikulës, (ii) ndërlidhjen e prioriteteve zhvillimore të shkollës me kërkesat që lidhen për pilotimin e kurrikulës dhe (iii) përfshirjen e Këshillit Drejtues të Shkollës në aktivitetet që lidhen me pilotimin e kurrikulës së re. Mesatarja vlerësimeve¹ e dalë për secilin tregues, pasqyron një vlerësim relativisht të lartë për udhëheqjen e procesit të pilotimit të kurrikulës në nivel shkolle. Tabela në vijim specifikon të dhënat e mesatares së vlerësimeve sipas përfaqësuesve të shkollës për tregues të veçantë që lidhen me udhëheqjen e shkollës në këtë fazë të pilotimit të kurrikulës.

¹ Vlerësim me 1 tregon se nuk është arritur fare treguesi në shkollë, ndërsa vlerësimi me 5 tregon se treguesi është arritur në nivel shumë të lartë.

Tabela 1: Mesatarja e vlerësimeve të përfaqësuesve të shkollës për treguesit që lidhen me udhëheqjen e procesit të pilotimit të kurrikulës në nivel shkolle.

Treguesit që pasqyrojnë disa segmente të udhëheqjes së procesit të pilotimit të kurrikulës në nivel shkolle	Mesatarja e vlerësimeve			
	Drejtorë dhe zv. drejtorë	Koordinatorë të shkollës për KKK	Koordinatorë të fushës së kurrikulës	Mësimdhënës në klasat pilotë
1. Prioritetet zhvillimore të shkollës, të realizuara në këtë periudhë kanë ndihmuar në përgatitjen më të mirë të shkollës për pilotimin e kurrikulës së re.	3.9	3.9	3.9	3.6
2. Drejtuesit e shkollës dhe koordinatori i shkollës për KKK, në mënyrë të vazhdueshme organizojnë sesione mentorimi me mësimdhënës për zbatimin e kurrikulës së re.	4.3	4.4	4.2	4
3. Këshilli drejtes i shkollës ka qenë aktivisht i përfshirë në përkrahje të aktiviteteve për pilotimin e kurrikulës së re.	4.1	4.2	4.3	4

Te dhënat e pasqyruara tregojnë një dallim të vogël ndërmjet vlerësimeve të mësimdhënësve që nuk kanë rol në udhëheqje të aktiviteteve për kurrikulë dhe atyre që kanë role në udhëheqjen dhe koordinimin e aktiviteteve për pilotimin e kurrikulës së re.

Puna e mësimdhënësve në procesin e pilotimit të kurrikulës

Kurrikula e re në Kosovë që është duke u pilotuar, përcakton një autonomi më të madhe për mësimdhënës, në raport me hartimin e rezultateve për fusha/lëndë për klasë të caktuara, përcaktimin e temave mësimore për fusha të kurrikulës dhe lëndë në raport me rezultatet e fushës, planifikimet mësimore (planet për shkallë, planet vjetore, mujore, javore dhe ditore), përzgjedhjen dhe përdorimin e materialeve

mësimore etj. Për të parë se si aktet kryesore e vlerësojnë punën e mësimdhënësve në këtë fazë të pilotimit të kurrikulës, u përcaktuan pesë tregues specifik të cilët përfshijnë vlerësimin e punës së mësimdhënësve në përmbushje të kërkesave të kurrikulës, vlerësimin për ndërlidhjen e rezultateve për lëndë dhe klasë me fushat e kurrikulës, përgatitjen e planeve mësimore, shkëmbimin e përvojave me kolegë në nivel shkolle, mentorimin kolegial në shkollë dhe shkëmbimin e

përvojave më mësimdhënës të shkollave tjera që janë të përfshira në procesin e pilotimit të kurrikulës.

Mesatarja e vlerësimeve me shkallë/nota sipas treguesve për punën e mësimdhënësve në shkollat pilot, pasqyron një vlerësim relativisht të lartë për punën që kanë bërë mësimdhënësit në këtë fazë të pilotimit të kurrikulës së re. Rezultatet e vlerësimeve nuk tregojnë dallime të theksuara ndërmjet përfaqësuesve të shkollave që kanë role të ndryshme në këtë proces. Tabela në vijim specifikon të dhënat e mesatares së vlerësimeve sipas përfaqësuesve të shkollës për tregues të veçantë që lidhen me punën e mësimdhënësve në këtë fazë të pilotimit të kurrikulës.

Tabela 2: Mesatarja e vlerësimeve të përfaqësuesve të shkollës për treguesit që lidhen me punën e mësimdhënësve në shkollat pilotë.

Treguesit që pasqyrojnë një pjesë të punës së mësimdhënësve në procesin e pilotimit të kurrikulës	Mesatarja e vlerësimeve			
	Drejtorë dhe zv. drejtorë	Koordinatorë të shkollës për KKK	Koordinatorë të fushës së kurrikulës	Mësimdhënës në klasat pilotë
1 Mësimdhënësit e angazhuar në klasat në të cilat pilotohet kurrikula e re, punojnë sipas kërkesave të kurrikulës.	4.1	4.3	4.3	4.3
2 Rezultatet e të nxëniet të vendosura për lëndë dhe klasë, ndërlidhen me rezultatet e fushave të kurrikulës bërthamë.	4.1	4.3	4.4	4.3
3 Përgatitja e planeve mësimore është duke u bërë në mbështetje të rezultateve të të nxëniet.	4.4	4.5	4.6	4.7
4 Mësimdhënësit e angazhuar në klasat në të cilat pilotohet kurrikula e re, vazhdimisht shkëmbejnë përvoja me kolegë të shkollës.	4.2	4.4	4.3	4.3
5 Mësimdhënësit e angazhuar në klasat, në të cilat pilotohet kurrikula e re, vazhdimisht kanë praktikuar mentorimin kolegjial në orë mësimore.	3.6	3.5	3.5	3.7
6 Mësimdhënësit e angazhuar në klasat në të cilat pilotohet kurrikula e re, shkëmbejnë përvoja me mësimdhënës të shkollave të tjera pilotë.	3.5	3.2	3.5	3.3

Për dallim nga vlerësimet me notë për treguesit e mësipërm, pjesa me e madhe e përfaqësuesve të shkollave pilot të përfshirë në studim, kur u është kërkuar që të listojnë sfidat/problemet kryesore me të cilat janë ballafaquar deri në këtë fazë të pilotimit të kurrikulës së re, kanë

specifikuar se sfidat/problemet më të mëdha qëndrojnë në: *Hartimin e rezultateve për lëndë dhe klasë sipas rezultateve të fushave të kurrikulës; Vendosijen e temave për fusha të kurrikulës sipas rezultateve të fushës dhe në përshatë për lëndë që mbulojnë fushat e përkatëse të kurrikulës; Ndërlidhjen e temave të fushës me lëndë mësimore dhe me fushat tjera të kurrikulës; dhe Vlerësimin e nxënësve sipas kërkesave të kurrikulës.* Ngjitja e këtyre sfidave/problemeve nga përfaqësuesit e shkollave pilot, janë një tregues se përkundrejt përpjekjeve të mësimdhënësve në përmbushjen e kërkesave të kurrikulës së re që lidhet më hartimin e planeve dhe programeve për klasë, ata kanë dilema të theksuara për punën e bërë lidhur me hartimin e planeve dhe programeve mësimore për klasë. Kjo u vërtetua edhe në punëtorinë e mbajtur me fokus grup. Pjesëmarrësit në këtë punëtori, theksuan se nuk mund të japin një vlerësim përmbajtësor më specifik lidhur me planifikimet mësimore në nivel shkolle, sepse kjo u takon grupeve të ekspertëve të angazhuar nga MASHT dhe koordinatorëve të fushave të kurrikulës në MASHT. Deri me tani akoma nuk ka një raport të sintetizuar për cilësinë e planifikimeve mësimore të hartuara në nivel shkolle.

Përfshirja e prindërve në pilotimin e kurrikulës

Prindërit janë një faktor më rëndësi të veçantë për zbatimin e reformës së kurrikulës. Kurrikula e re e fuqizon edhe më shumë rolin e përfshirjes së prindërve në hartimin e planeve dhe programeve mësimore për klasë, në mënyrë të veçantë fuqizon përfshirjen e prindërve në procesin e zhvillimit të kurrikulës me zgjedhje. Përfshirja e prindërve në këtë proces ishte një tregues në vete që u vendos në instrumentin e vlerësimit për zbatimin e kurrikulës së re. Mesatarja e vlerësimeve nga të gjithë përfaqësuesit e shkollës të përfshirë në studim, tregon se përfshirja e prindërve në procesin e zhvillimit të

kurrikulës me zgjedhje ka qenë evidente në pjesën më të madhe të shkollave pilot, por jo në nivel të lartë. Këtë e theksojnë vlerësimet e përfaqësuesve të shkollave, ku sipas vlerësimeve të tyre, përfshira e prindërve në konsultime dhe në vendimmarrje për vendosjen e kurrikulës me zgjedhje vlerësohet relativisht mirë, përkatësisht me notën 3. Lidhur me përfshirjen e prindërve në pilotimin e kurrikulës, nuk kemi vlerësime nga vetë prindërit, meqë nuk është planifikuar për përfshirje në studim. Mbetët të bëhet një vlerësim i veçantë për praktikën e përfshirjes së prindërve në procesin e zhvillimit të kurrikulës me zgjedhje.

Përkrahja e shkollave nga MASHT dhe ndikimi i trajnimeve fazën e pilotimit të kurrikulës

Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe Teknologjisë që nga fillimi i procesit të zbatimit të kurrikulës ka ofruar përkrahje për shkollat pilot në forma të ndryshme, përmes punëtorive në nivel shkolle dhe rajoni për informim dhe sensibilizim lidhur me kërkesat e kurrikulës së re dhe në partneritet me Institutin Pedagogjik të Kosovës ka ofruar trajnime për mësimdhënës dhe doracakë me udhëzime për praktikën e planifikimit dhe zbatimit të kurrikulës së re. Për ta parë cilësinë e përkrahjes së shkollave pilot nga MASHT dhe IPK, respondentëve të përfshirë në studim iu kërkua që të japin vlerësimet e tyre përmes treguesve të dhënë në instrumentin e vlerësimit për këtë fushë të përfshirë në studim.

Mesatarja e vlerësimeve për përkrahjen e shkollave nga MASHT dhe IPK dhe ndikimin e trajnimeve fazën pilot të zbatimit të kurrikulës, e dalë nga vlerësimet e përfaqësuesve të shkollës të përfshirë në studim pasqyron një vlerësim relativisht të lartë për katër nga pesë treguesit e përfshirë në këtë segment të studimit dhe nuk tregon dallime të theksuara ndërmjet përfaqësuesve të shkollave. Tabela në vijim specifikon të dhënat e mesatares së vlerësimeve sipas përfaqësuesve të shkollës për tregues të veçantë që lidhen me përkrahjen e shkollave nga MASHT dhe ndikimin e trajnimeve fazën pilot të zbatimit të kurrikulës.

Tabela 3: Mesatarja e vlerësimeve të përfaqësuesve të shkollës për treguesit që lidhen me përkrahjen e shkollave nga MASHT dhe ndikimin e trajnimeve në fazën pilot të zbatimit të kurrikulës.

Treguesit që pasqyrojnë përkrahjen e shkollave nga MASHT dhe ndikimin e trajnimeve në fazën pilot të zbatimit të kurrikulës	Mesatarja e vlerësimeve			
	Drejtorë dhe zv. drejtorë	Koordinatorë të shkollës për KKK	Koordinatorë të fushës së kurrikulës	Mësimdhënës në klasat pilotë
1. Mësimdhënësit e shkollës kanë marrë përkrahje profesionale të nevojshme nga zyrtarët dhe ekspertët e MASHT-it për fusha të kurrikulës.	3.6	3.7	3.6	3.5
2. Trajnim për kurrikula i organizuar në nivel rajoni, ka ndihmuar mësimdhënësit të përgatiten në nivel të duhur për zbatimin e kurrikulës në praktikë.	4.3	4.4	4.3	4.2
3. Udhëzuesit për zbatimin e kurrikulës së re të përdorur gjatë trajnimit, vazhdojnë të përdoren nga mësimdhënësit në procesin e zbatimit/pilotimit të kurrikulës.	4.3	4.3	4.5	4.6
4. Mentorimi i realizuar në shkollë, nga trajnerët e fushës, ka ndihmuar mësimdhënësit të përgatiten më mirë për zbatimin e kurrikulës në praktikë.	4.1	4.3	4.5	4.2
5. Puna për përgatitjen e portfoliove në programin e trajnimit për KKK ka ndihmuar mësimdhënësit në përgatitje më të mirë për zbatimin e kurrikulës në praktikë.	4.3	4.6	4.5	4.4

Rezultatet e vlerësimit për treguesin: *Mësimdhënësit e shkollës kanë marrë përkrahje profesionale të nevojshme nga zyrtarët dhe ekspertët e MASHT-it për fusha të kurrikulës*, pasqyrojnë një vlerësim më të ulët përkundrejt vlerësimeve për treguesit tjerë në këtë fushë. Si duket kjo reflektohet për shkak të mungesës së informatave kthyes nga ekspertët e fushave të kurrikulës dhe koordinatorët e MASHT-it për planifikimet mësimore në nivel shkolle.

Vlerësimet e bëra me notë nga përfaqësuesit e shkollave për treguesit e mësipërm që lidhen me përkrahjen e shkollave nga MASHT dhe ndikimin e trajnimeve fazën pilot të zbatimit të kurrikulës, nuk përputhen me listën e sfidave dhe problemeve të ngritura nga vetë përfaqësuesit e shkollave, sepse siç theksuam edhe në vlerësimet për punën e mësimdhënësve, përfaqësuesit e shkollave kanë specifikuar se sfidat/problemet më të mëdha qëndrojnë në:

- *Hartimin e rezultateve për lëndë dhe klasë sipas rezultateve të fushave të kurrikulës*
- *Vendosjen e temave për fusha të kurrikulës sipas rezultateve të fushës dhe në përshtatje për lëndë që mbulojnë fushat e përkatëse të kurrikulës*

- *Ndërlidhjen e temave të fushës me lëndë mësimore dhe me fushat tjera të kurrikulës.*
- *Vlerësimin e nxënësve sipas kërkesave të kurrikulës.*

Probleme këto që është dashur të adresohen në masë të madhe përmes trajnimeve të organizuara në nivel rajoni, udhëzimeve të vendosura në udhëzuesit për fusha të kurrikulës për zbatimin e kurrikulës së re dhe monitorimeve të realizuara nga trajnerët e angazhuar për fusha të kurrikulës.

Vlerësimet e bëra me notë nga përfaqësuesit e shkollave për treguesit e mësipërm që lidhen me përkrahjen e shkollave nga MASHT dhe ndikimin e trajnimeve në fazën pilot të zbatimit të kurrikulës, nuk përputhen edhe me listën e kërkesave të shkollave për MASHT. Përveç kërkesave që lidhen me rritjen e fondit të orëve në lëndet e zvogëluara nga kurrikulat paraprake, kërkesave për sigurimin e teksteve shkollore dhe mjeteve mësimore, dominojnë edhe disa kërkesa që tregojnë se përkrahja përmes punëtorive, trajnimeve dhe mentorimeve të ofruara nuk kanë mjaftuar për të vazhduar me implementimin e kurrikulës me

qasjen aktuale. Mbi 70% e përfaqësuesve të shkollave kërkojnë që MASHT:

- *të angazhojë ekspertë të fushave të kurrikulës që të hartojnë plane mësimore për klasë të harmonizuara në shkallë vendi;*
- *të qartësoj më shumë implementimin e kurrikulës përmes doracakëve për mësimdhënës, në mënyrë që plotësohen drejtë kërkesat e kurrikulës;*
- *të ofrojë udhëzime të qarta për sistemin e vlerësimit të nxënësve sipas KKK për lëndë mësimore dhe fusha të kurrikulës, shkallë të kurrikulës;*
- *të ofrojë udhëzime shtesë për shkollat profesionale, me theks të veçantë për fushën e kurrikulës Jeta dhe puna;*
- *të hartojë tekstet mësimore për nxënës dhe udhëzues profesional për mësimdhënësit e shkollave profesionale;*
- *të ofrojë trajnime të vazhdueshme, monitorim të vazhdueshëm, mentorim, përkrahje me mjete të konkretizimit, përkrahje me udhëzime, tekste për mësimdhënës dhe nxënës, në mënyrë që të implementohet me sukses kurrikula e re;*
- *të krijojë një fond të veçantë për mjetet mësimore që mund ti përdorin mësimdhënësit e përfshirë në pilotimin e kurrikulës; etj.*

Monitorimi dhe përkrahja nga inspektorati i arsimit

Inspektorati i Arsimit në Kosovë është strukturë e MASHT-it, në përbërje të të cilit veprojnë shtatë sektorë të inspektimit - një në një komunë që është qendra rajonale në Kosovë. Nga secili sektor i inspektimit të arsimit, një inspektor i arsimit është i përfshirë aktivisht në komunikimet me shkollat pilot rreth organizimit të trajnimeve të mësimdhënësve në nivel rajoni, kurse inspektorët tjerë janë përfshirë në forma të tjera të mbikëqyrjes, kontrollit dhe formave të tjera të vizitave në shkolla, sipas procedurave që përcakton ligji për inspektimin e arsimit në Kosovë.

Për të parë se cilat janë vlerësimet e përfaqësuesve kryesor të shkollave të përfshira në procesin e pilotimit të kurrikulës lidhur me monitorimin dhe përkrahjen që u është dhënë nga inspektorati i arsimit, u përcaktuan dy tregues specifik të cilët tregojnë qëndrimet e shkollës lidhur me monitorimin që bëjnë inspektorët dhe përkrahjen që u ofrojnë mësimdhënësve në zbatimin e kurrikulës në këtë fazë të pilotimit.

Mesatarja e vlerësimeve për monitorimin dhe përkrahjen nga inspektorati i arsimit në fazën pilot të zbatimit të kurrikulës, sipas të dhënave në tabelën në vijim, tregon për një vlerësim me notë të mirë në të dy treguesit dhe me dallime të vogla ndërmjet përfaqësuesve të shkollave lidhur me monitorimin e vazhdueshëm të mësimdhënësve që punojnë në klasat pilot nga e inspektorëve të arsimit.

Tabela 4: Mesatarja e vlerësimeve të përfaqësuesve të shkollës për treguesit që lidhen me përfshirjen e inspektorëve në monitorimin e mësimdhënësve në klasat pilotë

Treguesit që pasqyrojnë përfshirjen e inspektorëve në monitorimin e mësimdhënësve në klasat pilotë	Mesatarja e vlerësimeve			
	Drejtorë dhe zv. drejtorë	Koordinatorë të shkollës për KKK	Koordinatorë të fushës së kurrikulës	Mësimdhënës në klasat pilotë
1. Mësimdhënësit që punojnë në klasat, në të cilat ka filluar pilotimi i kurrikulës, janë monitoruar vazhdimisht nga inspektorët arsimor.	2.7	3	2.7	2.8
2. Mësimdhënësit e monitoruar nga inspektorati arsimor kanë marrë përkrahje të nevojshme për zbatimin e kurrikulës së re.	3	3	3	3

Monitorimi dhe përkrahja nga Drejtoritë Komunale të Arsimit

Drejtoritë Komunale të Arsimit përmes koordinatorit për kurrikulë dhe mekanizmave të tjerë, janë të përfshira në procesin e pilotimit të kurrikulës, përmes përgjigjes së shkollave në përzgjedhjen me kohë të personelit të mësimdhënësve në mungesë, përkrahjes së shkollave në procesin e trajnimeve dhe përmes formave tjera të përkrahjes që lidhen me pajisjen e shkollave me mjete të konkretizimit dhe materiale shpenzuese për procesin mësimor.

Vlerësimet e përfaqësuesve kryesor të shkollave të përfshira në procesin e pilotimit të kurrikulës lidhur me monitorimin dhe përkrahjen nga Drejtoritë Komunale të Arsimit, u morën përmes dy treguesve të cilët pasqyrojnë qëndrimet e shkollave lidhur me këtë aspekt. Vlerësimet e respondentëve të pasqyruara në tabelën në vijim, tregojnë për një vlerësim me notë të mirë në të dy treguesit dhe tregojnë se nuk ka dallime të theksuara ndërmjet përfaqësuesve të shkollave.

Tabela 5: Mesatarja e vlerësimeve të respondentëve për treguesit që lidhen me monitorimin dhe përkrahjen e shkollave pilotë nga drejtoritë komunale të arsimit.

Treguesit që pasqyrojnë monitorimin dhe përkrahjen e shkollave pilotë nga DKA-të	Mesatarja e vlerësimeve nga përfaqësuesit e shkollave			
	Drejtorë dhe zv. Drejtorë	Koordinatorë të shkollës për KKK	Koordinatorë të fushës së kurrikulës	Mësimdhënës në klasat pilotë
1. Për çështje të zbatimit të kurrikulës së re, shkolla është monitoruar vazhdimisht nga DKA.	3.3	3.4	3.4	3.1
2. Shkolla ka marrë përkrahje të nevojshme nga DKA për zbatimin e kurrikulës së re.	3.5	3.5	3.4	3.3

Vlerësimet e bëra me notë nga përfaqësuesit e shkollave për treguesit e mësipërm që lidhen me monitorimin dhe përkrahjen nga DKA, nuk përputhen në masë të duhur me listën e kërkesave të shkollave për DKA në përkrahje të tyre për zbatimin e kurrikulës së re. Shumica e përfaqësuesve të shkollave kërkojnë që DKA:

- të bëjë pasjen e shkollave me materiale shpenzuese (letër, shkurtesa,) dhe mjete mësimore të konkretizimit, pajisje të TIK-ut : lllaptop, projektor, fotokopje dhe pajisje të tjera;

- *të ndaj buxhet më të madh për të ofruar trajnime të vazhdueshme për mësime të mësimdhënës dhe pajisje e mjete të konkretizimit, të sigurojë me kohë dhe në mënyrë të duhur informatat që vijnë nga MASHT dhe inspektorati i arsimit, lidhur me aktivitetet që lidhen me zbatimin e kurrikulës;*
- *të monitorojë në vazhdimësi punën e mësime të mësimdhënësve, të bashkëpunojë me drejtorët e shkollave, koordinatorët e shkollave për KKK, të bashkëpunojë me MASHT dhe komuna e shkolla pilot;*
- *të organizojë takime të rregullta për të trajtuar problemet e shkollave lidhur me implementimin e kurrikulës;*
- *të zvogëlojë numrin e nxënësve në klasë dhe të punësojë me kohë mësime të mësimdhënësve të rinj, sidomos mësime të mësimdhënësve që punojnë me kurrikulë me zgjedhje;*
- *të pajisë shkollat me laborator/ kabinete për fusha të kurrikulës, me pajisje sportive dhe me qasje të qëndrueshme në internet; etj.*

Kërkesat e shkollave drejtuar DKA-së, janë minimale në raport me kërkesat që duhet përmbushur për të implementuar qasjen e re të kurrikulës së bazuar në kompetenca.

Përkrahja nga donatorët

Donatorët që mbështesin arsimin parauniversitar në Kosovë, kanë luajtur rol të rëndësishëm në përkrahjen e institucioneve të arsimit edhe në procesin e fillimit të pilotimit të kurrikulës së re. Për të parë se sashkollat pilot kanë marrë përkrahje të nevojshme për zbatimin e kurrikulës së re nga donatorët që i përkrahin institucionet arsimore në Kosovë, u përcaktua një tregues përmes të cilit përfaqësuesit e shkollave kishin mundësi që të japin vlerësimet e tyre lidhur me përkrahjen që kanë marrë nga donatorët.

Mesatarja e vlerësimeve e dhënë në tabelën në vijim për përkrahjen që kanë marrë nga donatorët, tregon për një vlerësim nën mesatar, pa dallime të theksuara ndërmjet përfaqësuesve të shkollave.

Tabela 6: Mesatarja e vlerësimeve të përfaqësuesve të shkollës për treguesin që lidhet me përkrahjen e shkollave nga donatorët

Treguesi	Mesatarja e vlerësimeve			
	Drejtorë dhe zv. drejtorë	Koordinatorë të shkollës për KKK	Koordinatorë të fushës së kurrikulës	Mësimdhënës në klasat pilotë
1. Për zbatimin e kurrikulës së re, shkolla ka marrë përkrahje të nevojshme nga donatorët që i përkasin institucionet arsimore në Kosovë.	2.1	2.3	2.1	2.2

Mesatarja e vlerësimeve të përfaqësuesve të shkollës lidhur me ofrimin e përkrahjes së nevojshme nga donatorët për zbatimin e kurrikulës së re, tregon për nevojën që kanë shkollat për përkrahje në këtë proces. Në ndërkohë, nga Projekti i Binjakëzimit (IPA 2011), shkollat pilot janë mbështetur me pajisje si llaptop dhe projektor, si dhe përfshirë në disa trajnime që lidhen me udhëheqjen e shkollës, aspektet e gjithëpërfshirjes dhe tema të tjera që lidhen me punën e shkollave dhe mësimdhënësve. Kurse nga partnerët tjerë ka vazhduar mbështetja përmes programeve të trajnimit të mësimdhënësve.

PËRFUNDIM DHE REKOMANDIME

Përfundim

Analiza e vlerësimeve nga shkollat pilot tregoj se procesi i pilotimit të kurrikulës së re, përkundrejt faktit që në masë të mirë ka mobilizuar shkollat në përmbushjen e kërkesave të kurrikulës dhe ka thelluar komunikimin e bashkëpunimin në mes të mësimdhënësve në sferën e zbatimit të kurrikulës, ishte mjaft sfidues për të gjitha shkollat pilot. Në këtë fazë të procesit të pilotimit të kurrikulës shkollat pilot janë ballafaquar me sfida të shumta, duke filluar me të kuptuarit konceptual të dokumentit të kurrikulës, pastaj me zbatimin e autonomisë së shkollës për ndarjen e orëve mësimore, hartimin e rezultateve për lëndë dhe klasë sipas rezultateve të fushave të kurrikulës, vendosjen e temave për fusha të kurrikulës sipas rezultateve të fushës, vlerësimin e nxënësve sipas kërkesave të kurrikulës, sigurimin e teksteve dhe materialeve mësimore që lidhen me kërkesat e kurrikulës së re, etj.

Në bazë të gjetjeve për aspektet kryesore që kanë qenë objekt i këtij studimi, kemi arritur në përfundimet në vijim:

- Udhëheqja e procesit të pilotimit të kurrikulës në nivel shkollë është bërë nga drejtorët e shkollave pilot, koordinatorët për kurrikulë dhe mësimdhënësit e angazhuar në klasat pilot. Shkollat pilot, në bazë të kapaciteteve udhëheqëse në shkollë kanë bërë përpjekje për t'iu përgjigjur kërkesave të kurrikulës, ato raportojnë se kanë arritur rezultate të mira në komunikimin dhe bashkëpunimin e brendshëm dhe të jashtëm. Shkollat pilot, në raport me udhëheqjen e procesit të pilotimit të kurrikulës së re kanë identifikuar disa probleme me të cilat janë ballafaquar në këtë fazë të pilotimit të kurrikulës, mirëpo në listën e masave të synuara nga shkolla për t'u ndërmarrë në tejkalimin e problemeve të identifikuara që lidhen me zbatimin e kurrikulës së re dhe që varen nga shkolla, vërehet një mungesë e planeve me aktivitete konkrete për adresimin e tyre dhe një mungesë e ndërlidhjes me planet zhvillimore të shkollave. Sfidë kryesore e shkollave mbetet udhëheqja e të mësuarit për zbatimin e kurrikulës së re.
- Për punën e mësimdhënësve në procesin e pilotimit të kurrikulës, ka vlerësime relativisht të larta në nivel shkolle. Me gjithë vlerësimet e larta, nga vetë përfaqësuesit e shkollave theksohet se me gjithë përvojën dhe kapacitet ekzistuese të mësimdhënësve në hartimin e planeve dhe programeve mësimore, mbetet sfida e madhe mbetja në duar të tyre e procesit të hartimit të planeve dhe programeve për klasë në përputhje kërkesat e kurrikulës së re, nëse ky proces nuk mbikëqyret, nëse mësimdhënësit nuk mentorohen në mënyrë të vazhdueshme dhe nëse MASHT nuk e udhëheq aktivisht procesin e hartimit të planeve dhe programeve për klasë. Rrjedhimisht kjo tregon se vet mësimdhënësit vlerësojnë se nuk janë të përgatitur në masë të duhur për të udhëhequr në nivel shkolle procesin e hartimit të planeve dhe programeve për klasë në përputhje kërkesat e kurrikulës së re.

- Përfshirja e prindërve në procesin e zhvillimit të kurrikulës nuk është në bazë të pritjeve të kërkesave të shoqërisë - kurrikulës së re. Shkollat pilot nuk kanë zhvilluar ndonjë strategji të veçantë për informimin dhe përfshirjen aktive të prindërve në procesin e zbatimit të kurrikulës së re. Mbetet sfidë për shkollat në adresimin e përfshirjes aktive të prindërve në këtë proces.
- MASHT me përkrahjen edhe të partnerëve mbështetës në arsim, ka bërë një punë të mirë në përkrahjen e shkollave për procesin e pilotimit të kurrikulës së re, mirëpo përkrahja e ofruar përmes punëtorëve në nivel shkolle dhe rajoni për informim dhe sensibilizim lidhur me kërkesat e kurrikulës së re dhe përkrahja e ofruar përmes trajnimeve për zbatimin e kurrikulës së re në fazën e pilotimit, nuk ka plotësuar të gjitha nevojat e shkollave pilot. Shumica e shkollave pilot, kërkojnë nga MASHT që përmes grupeve të ekspertëve të hartojë planet dhe programet mësimore për klasë duke i harmonizuar ato për shtrirjen e zbatimit të kurrikulës në shkallë vendi, të hartojë tekstet shkollore që mbështeten në kurrikulën e re dhe të vazhdojnë të ofrojnë mbështetje profesionale për zbatimin e kurrikulës së re.
- Përfshirja e inspektorëve në procesin e pilotimit të kurrikulës ka rritur bashkëpunimin e shkollave me inspektorë, mirëpo monitorimi i mësimdhënësve në klasat pilot dhe ofrimi i përkrahjes profesionale në këtë fazë të pilotimit ka qenë i pakët. Në këtë fazë të pilotimit të kurrikulës, sektori inspektimit të arsimit në rajone më shumë ka ofruar përkrahje teknike, ndërsa kërkesat dhe nevojat e shkollave janë për një përfshirje më aktive të inspektorëve në monitorim dhe mentorim profesional të mësimdhënësve për procesin e zbatimit të kurrikulës së re.
- Me gjithë rritjen e përkrahjes teknike të shkollave pilot nga DKA-të, vlerësimet e shkollave pilot tregojnë se akoma nuk mund të flasim për një proces të qëndrueshëm të bashkëpunimit dhe përkrahjes nga DKA, kur kemi parasysh nevojat e shkollave në këtë fazë të pilotimit të kurrikulës. Kjo reflektohet në kërkesat e

- shkollave për monitorim të vazhdueshëm nga DKA dhe për plotësim të kërkesave më elementare të shkollave që lidhen me
- zbatimin e kurrikulës, si pajisjen e shkollave me materiale shpenzuese (letër, shkurtesa,) dhe mjete mësimore të konkretizimit, pajisje të TIK-ut: lloptop, projektor, fotokopje, me pajisje sportive dhe me qasje të qëndrueshme në internet.
- Përkrahja e shkollave pilot nga donatorët në kohën e realizimit të studimit ishte e prekshme, por jo në masën e kërkesave dhe nevojave të shkollave. Kjo shtyn nevojën që MASHT të harmonizojë aktivitetet përkrahëse me donatorë dhe të orientojë mbështetjen shkollave pilot në bazë të një plani të përbashkët, mirëpo pa lënë anash edhe nevojat e shkollave tjera që nuk janë pjesë e pilotimit të kurrikulës në këtë fazë.

Rekomandime

Për një zhvillim të qëndrueshëm të kurrikulës së bazuar në kompetenca dhe përgatitje të duhura për shtrirjen e zbatimit të kurrikulës së re në shkallë vendi, të gjitha institucioneve arsimore të përfshira në procesin e reformës së kurrikulës në arsimin parauniversitar në Kosovë u rekomandohet që të vendosin mbi çdo prioritet jetësimin e reformës së kurrikulës në arsimin parauniversitar. Kjo nënkupton që:

- MASHT-it i rekomandohet që në partneritet me sektorët tjerë të arsimit, (i) të hartojë një plan strategjik për shtrirjen e zbatimit të kurrikulës në shkollë vendi dhe të krijojë mekanizmat për zbatimin e tij; (ii) të adresojë me kujdes kërkesat e shkollave që lidhen me fondin e orëve mësimore, hartimin e rezultateve mësimore për lëndë bazuar në rezultatet e fushave të kurrikulës, harmonizimin dhe vendosjen e temave mësimore në shkallë vendi për të gjitha shkallët e kurrikulës, definimin e qartë të procesit të vlerësimit të nxënësve sipas kërkesave të KB, hartimin e teksteve shkollore sipas kërkesave nga KB, rishikimin e fushës së kurrikulës Jeta dhe puna në funksion të arsimit profesional, etj; (iii) të ndërtojë një sistem të

- qëndrueshëm të monitorimit dhe mentorimit për të ndihmuar shkollat në zbatimin e kurrikulës së re dhe të përkrahë ngritjen e
- kapaciteteve të inspektorëve për monitorim në klasë dhe përkrahje të mësimdhënësve për zbatimin e kurrikulës së re;
- Drejtorive Komunale të Arsimit u rekomandohet që të hartojnë dhe implementojnë një platformë për mbështetje të vazhdueshme të shkollave dhe plotësimin e kërkesave bazike të tyre që lidhen me nevojat për zbatim të kurrikulës, si pajisjen e shkollave me materiale shpenzuese për procesin mësimor, mjete mësimore të konkretizimit, pajisje të TIK-ut: llaptop, projektor, fotokopje, pajisje sportive dhe qasje të qëndrueshme në internet.
- Partnerëve të MASHT-it që mbështesin zbatimin e reformës së kurrikulës u rekomandohet që të harmonizojnë projektet e tyre, aktivitetet dhe planet dinamike që lidhen me përkrahjen e institucioneve të arsimit për zbatimin e kurrikulës së re në përputhje me nevojat e shkollave dhe planet e MASHT-it për zbatimin e reformës së kurrikulës;
- Shkollave të përfshira në procesin e pilotimit të kurrikulës u rekomandohet që (i) të bëjnë një vlerësim të brendshëm përmbajtësor lidhur me punën që kanë bërë në këtë fazë të pilotimit të kurrikulës dhe të zhvillojnë/rishikojnë planin e veprimit me aktivitete konkrete dhe bartës nga shkolla për të përmbushur detyrat dhe përgjegjësitë e shkollës në procesin e zbatimit të kurrikulës së re. Plani të adresojë çështjet zhvillimore që përmirësojnë dhe avancojnë implementimin e kurrikulës; (ii) të ndërtojnë një praktikë të mirë të mentorimit kolegjial për çështje të zbatimit të kurrikulës, të mbajnë në evidencë mësimet marra nga kjo fazë e pilotimit të kurrikulës, në mënyrë që mos përsërisin gabimet e kësaj fazë në fazat tjera të zbatimit të kurrikulës së re. Shkolla për të përmirësuar dhe avancuar zbatimin e kurrikulës me bazë në shkollë duhet të praktikojë udhëheqjen e të mësuarit të përbashkët; (iii) të bëjnë një plan të veprimit me aktivitete konkrete për informimin e prindërve dhe përfshirjen aktive të prindërve në aktivitetet e shkollës që lidhen me zbatimin e kurrikulës së re.

- Shkollave që nuk kanë qenë të përfshira në procesin e pilotimit të kurrikulës, u rekomandohet që të fillojnë me përgatitje të duhura për fazën e zbatimit të kurrikulës në shkallë vendi, duke filluar nga
- informimi, sensibilizimi, përgatitja, organizimi dhe praktikimi i udhëheqjes së të mësuarit të përbashkët për konceptin dhe filozofinë e kurrikulës së re.

REFERENCAT

Devetaku-Gojani, H. (2011). Procesi i zhvillimit të Kurrikulit dhe i Planeve e Programeve mësimore në Kosovë 2001-2011. *Kërkime pedagogjike - përmbledhje punimesh, 2011*, (fq.136-164). Prishtinë, Instituti Pedagogjik i Kosovës.

Janaqi, G. (2014). *Zhvillimi i kurrikulës së bazuar në kompetenca në Shqipëri: Përgatitjet për një proces të suksesshëm*. Konferenca ndërkombëtare - Qasja e re kurrikulare sfidë e së ardhmes, Kumtesat, prezantimet dhe rekomandimet, (fq. 77-92). Prishtinë, Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.

Kadriu, D. (2014). *Procesi i zhvillimit të kurrikulës së bazuar në kompetenca: Qasja e re dhe sfidat në proces*. Konferenca ndërkombëtare - Qasja e re kurrikulare sfidë e së ardhmes, Kumtesat, prezantimet dhe rekomandimet, (fq. 19-36). Prishtinë, Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.

Kastrati, R. (2014). *Pilotimi i kurrikulës në 10 shkolla të Kosovës: Përvoja dhe hapat e mëtejme*. Konferenca ndërkombëtare-Qasja e re kurrikulare sfidë e së ardhmes, Kumtesat, prezantimet dhe rekomandimet, (fq. 102-113). Prishtinë, Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.

Koivula, P. (2014). *Përvoja e Finlandës në zhvillim dhe zbatim të kurrikulës së bazuar në kompetenca: Si të mbështetet procesi i implementimit?* Konferenca ndërkombëtare - Qasja e re kurrikulare sfidë e së ardhmes, Kumtesat, prezantimet dhe rekomandimet, (fq. 51-62). Prishtinë, Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.

Koren, A. (2014). *Roli i drejtorëve të shkollave në zbatimin e kurrikulës së bazuar në kompetenca*. Konferenca ndërkombëtare - Qasja e re

kurrikulare sfidë e së ardhmes, Kumtesat, prezantimet dhe rekomandimet, (fq. 129-140). Prishtinë, Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.

Marsh, J. Colin. (2009). *Koncepte themelore për ta kuptuar kurrikulumin*. Botimi i katërt në shqip, Tiranë, Qendra për Arsimit Demokratik.

Hamza, M. (2011). Kurrikula e arsimit bazë. Nevojat për rishikim, prirjet dhe konceptimi. *Revista pedagogjike, 2011*, (fq.136-164). Prishtinë, Instituti Pedagogjik i Kosovës. Marrë në: http://www.izha.edu.al/materiale/Revista_Pedagogjike_2011.pdf (Klikuar me 16.06.2015)

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, (2014). Udhëzim Administrativ Nr. 23/2014: *Pilotimi i Kornizës së Kurrikulës së Republikës së Kosovës dhe Kurrikulave Bërthamë në vitin shkollor 2014-2015*. Marrë në: <http://masht.rks-gov.net/uploads/2015/05/23-2014-ua-2.pdf>. (Klikuar me 15.06.2015)

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë,(2013). Udhëzim Administrativ Nr 30/2013: *Pilotimi i Kornizës së Kurrikulës dhe Kurrikulave Bërthamë në vitin shkollor 2013-2014*. Marrë në: <http://masht.rks-gov.net/uploads/2015/05/30-2013-ua.pdf>. (Klikuar me 17.06.2015).

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.(2011). *Korniza e Kurrikulës e Arsimit Parauniversitar të Republikës së Kosovës*. Prishtinë.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.(2012). *Kurrikulat Bërthamë për (i) Arsimin e parafillor dhe fillor, (ii) Arsimin e mesëm të ulët, dhe (iii) Arsimin e mesëm të lartë*. Prishtinë.

Morgan, N. (2014). *Qasja e Skocisë në zbatimin e kurrikulës për përsosmëri: Si të mbështesim më së miri zbatimin në nivele shkolle?* Konferenca ndërkombëtare - Qasja e re kurrikulare sfidë e së ardhmes, Kumtesat, prezantimet dhe rekomandimet, (fq. 37-50). Prishtinë, Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.

Potera, I. (2014). Niveli i informimit të shkollave dhe qëndrimi i tyre për kurrikulën e re. *Kërkime pedagogjike - përmbledhje punimesh, 2014, fq. 45-72*. Prishtinë, Instituti Pedagogjik i Kosovës.

Zabeli, N. (2014). *Vlerësimi për zhvillimin e kompetencave - sfidat për mësimdhënësit kosovarë*. Konferenca ndërkombëtare - Qasja e re kurrikulare sfidë e së ardhmes, Kumtesat, prezantimet dhe rekomandimet, (fq. 141-150). Prishtinë, Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.